

BYMARSK OG GÆST

By, marsk og geest 30

Kulturhistorisk tidsskrift
for Sydvestjylland

Forlaget Liljebjerget 2018

By, marsk og geest er fagfællebedømt i henhold til Forsknings- og Innovationsstyrelsens retningslinier. I denne udgave er appendikset om Damhusskatten dog undtagelsesvis ikke fagfællebedømt.

Redaktion: Mette Højmark Søvsø, Bo Ejstrud, Flemming Just, Claus Feveile, Morten Søvsø.

Layout: KIRK & HOLM

Tryk: Rosendahls

Copyright: 2018 Forlaget Liljebjerget

Liljebjerget er Sydvestjyske Museers forlag. Det blev oprettet i 1997 til minde om og med testamentariske midler fra Ellen og Christian Almhede.

Forlagets navn rækker tilbage til Anders Sørensen Vedel. Han udgav i årene 1591–92 otte bøger, der var „Prentet paa Liliebierget udi Ribe“. Om disse bogudgivelser og trykkeriet se By, marsk og geest 10, 1998.

ISBN 978-87-89827-71-1

ISSN 0905-5649

Redaktionen har så vidt muligt forsøgt at respektere ophavsrettighederne til bogens illustrationer. Føler nogen deres ophavsrettigheder krænket og gør berettigede krav gældende, vil de naturligvis blive honoreret.

Indhold

Sarah Skytte Quistgaard og Morten Søvsø

Nye hedenske grave fra det ældste Ribe s. 05
New heathen graves from the oldest Ribe s. 16

Jens Christian Moesgaard

Den fremadskuende hjort – en hidtil uerkendt fase i Ribes udmøntning i 800-tallet?..... s. 17
The forward looking deer – a heretofore unknown phase in the evolution of Ribe during the 9th century? s. 26

Claus Feveile og Jens Christian Moesgaard

Appendiks: Damhusskatten – et fantastisk indspark til den tidlige mønthistorie s. 28

Birgit Christensen og Jannie Uhre Ejstrud

Vitterlige troldfolk – trolddom og trolddomsangst i to hekseprocesser fra Sydøstjylland i 1620..... s. 31
Notorious witches – Witchcraft and the fear of evil in two witch trials from Southwestern Jutland in 1620..... s. 59

Appendix

Damhus-skatten – et fantastisk indspark til den tidlige mønthistorie

Af Claus Feveile og Jens Christian Moesgaard

Mens ovenstående artikel var i udgivelsesfasen, dukkede en møntskat op, der bringer afgørende nyt. Skatten, der består af 256 mønter, kom til syne i forbindelse med privat brug af metaldetektor på en mark ved Damhus umiddelbart uden for Ribe by, i august måned 2018, mens den egentlige arkæologiske undersøgelse af fundstedet blev gennemført i oktober. Skatten er for mange år siden ramt af ploven og efterfølgende spredt ud i pløjelaget inden for et areal på ca. 55x17 meter. Ingen dele af skatten fremkom in situ – alle fund lå i pløjelaget. Det præcise nedlægningssted eller -måden kunne således ikke dokumenteres.

Fundstedet er beliggende i kanten af et udstrakt engområde, uden spor efter andre samtidige genstande eller konstruktioner, og deponeringen opfattes derfor som et votivfund – en ofring til guderne.

Mønterne består udelukkende af KG4-mønter, af typen med ansigt/fremadskuende hjort, på nær fire af typen skib/fremadskuende hjort. En mindre del af mønterne er slidte og bærer præg af at have været i omløb, mens langt de fleste er uden væsentligt brugsslid. Der er næppe gået lang tid fra produktion til deponering.

En foreløbig gennemgang af mønterne viser, at der er anvendt mange forskellige stempler – mere end 30 ansigtsstempler og ca. 50 hjortestempler og der kan skabes en række simple og enkelte lidt mere komplicerede stempelkæder. Desuden kan det konstateres, at langt hovedparten af de 13 mønter der er fremlagt i den foregående artikel, er præget med stempler der også er anvendt på skattens mønter.

Skatten bekræfter de hypoteser, der blev fremsat i foregående artikel. Mønterne vurderes oprindeligt at have været hele, og der ses ikke eksempler på omdannelse til smykker ved perforering eller øsken – mønterne har således virkeligt været benyttet som betalingsmiddel efter antal. Fundstedets beliggenhed antyder, at Ribe vitterligt er udmøntningssted for ansigt/fremadskuende hjort-typen. Dens totale dominans viser et stramt reguleret møntomløb. Alt i alt aner man en stærk kontrollerende magt bag udmøntningen. Sidst, men ikke mindst knyttes skibsmønterne også til Ribe. Damhus-skatten er et af de betydeligste detektorfund, der er gjort de seneste år – og den har endnu ikke afgivet alle sine hemmeligheder.

Fig. 1.

Hver prik markerer en indmålt mønt og viser skattens spredning i pløjelaget.

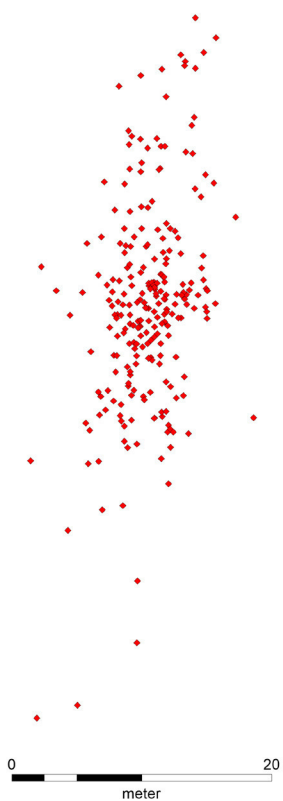

Fig. 2.

Eksempler på de velbevarede mønter. Bemærk at skibsmønten er præget på en lidt mindre blanket.

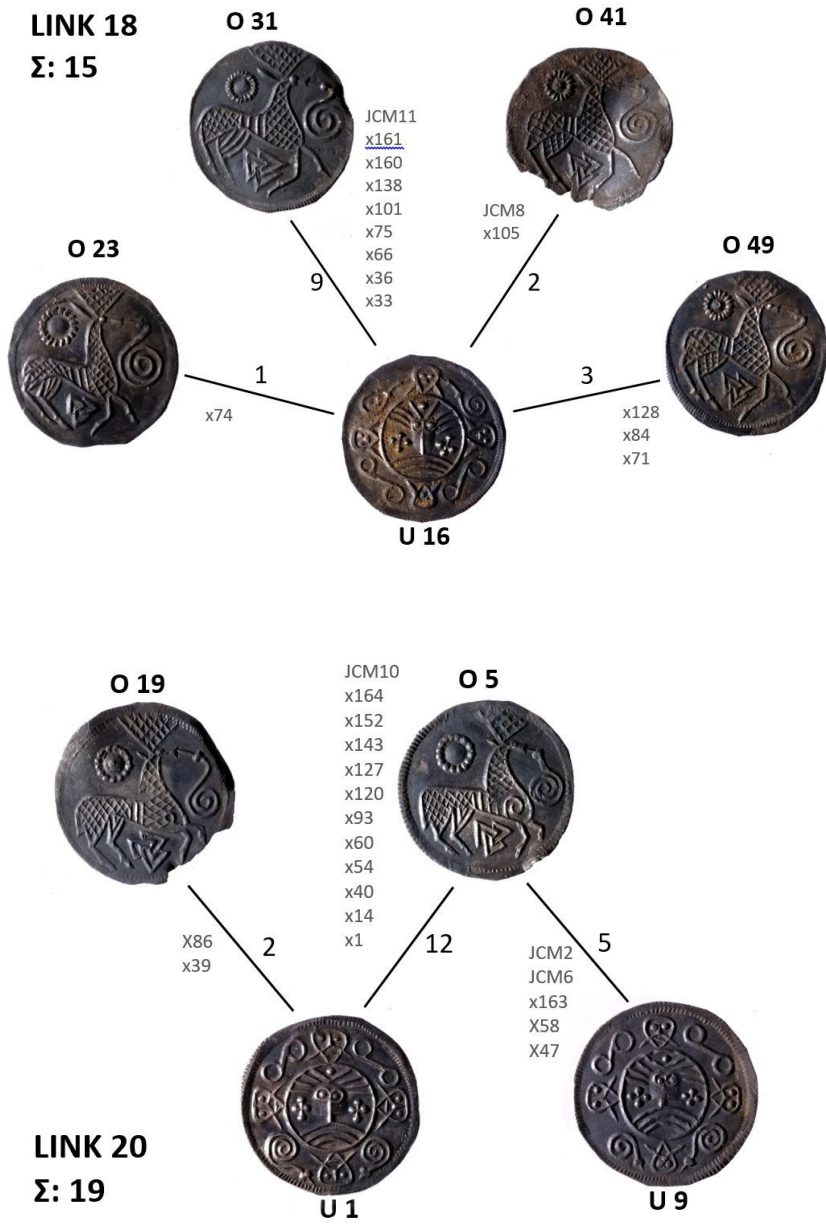

Fig. 3.

Eksempler på korte stempelkæder, der kombinerer forskellige over- og understempler.